

HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum

Kilencven éve, még IV. Károly királyunk kezdeményezésére alakult meg a magyar Hadilevéltár Gabányi János alezredes, később címzetes vezérőrnagy vezetésével, 1922-ben pedig ennek múzeumi részlegéből létrejött az önálló Hadimúzeum. A levéltár 1945-ig az Országos Levéltár legfelső szintjein helyezkedett el, a múzeum pedig az Üllői úti Mária Terézia laktanyában. Mai helyére, a Kapisztrán téri volt Nándor laktanyába előbb a múzeum került be 1929-ben, állandó kiállítása pedig 1937-ben nyílt meg. Feladata az állandó magyar hadsereg felállításától, tehát 1715-től „a hadi erények, tudományok és ismeretek, a hadi személyek, egységek és szervezetek, a hadi fegyverek, eszközök és létesítmények, a hadi színhelyek és események” szemléltetése és gyűjtése volt. A második világháború pusztításai után a sok kárt szenvedett levéltári anyagokat is ide hozták át. Aggházy Kamil és szotyori Nagy Áron után 1945-ben Erdélyi Gyula ezredes kezdte meg a szétszórt múzeumi anyag újra összegyűjtését, majd a szovjet hadifogságból hazaszökve Szentneményi Béla ezredes, aki a nyugatra menekítéskor a somlói Erdődy kastélyban igyekezett megővni a muzeális értékű anyagot. 1949-ben nyílt meg az újjáépített laktanyában a múzeum első új kiállítása. Addigra az oroszok által már 1941-ben visszaadott, de 1945-ben újra elvitt negyvennyolcas zászlók is visszakerültek. A kilencven esztendőes intézményben ezer esztendő magyar történelmével találkozhat a látogató.

Az elmúlt két évtizedben a létező szocializmus szellemi rabságából sikeresen és teljesen kibontakozó intézmény hatalmas népművelő munkát végzett – nem véletlenül kapta meg az ezredfordulón „Az év múzeuma” címet. A Hadtörténeti Intézet a magyar hadtörténetírás központja lett, és kitűnő folyóirata, az 1888-ban alapított Hadtörténelmi Közlemények nem csak formailag, hanem tartalmilag is megújult, fiatal kutatók egész sora idézi meg az elmúlt századokat. A Hadtörténelmi Levéltár és Irattár, valamint a Hadtörténelmi Könyvtár és Térképtár a megbízható háttérrel adja meg ehhez a munkákhoz Egy olyan országban, egy olyan nemzet esetében, amelynek első nyelvemlékében már ott van a Székesfehérvárra vezető „hodu utu” kitétel, amely a maga hadviselési múltjával és módszereivel írta bele magát az európai történelembe, amely a kereszténység felvétele óta számos háborút, de csaknem mindig honvédő háborút folytatott, ennek különös jelentősége van. Nem ok nélkül írta Ipolyi Arnold, Besztercebánya nagy püspöke, a magyar történetírásnak ugyancsak nagy alakja, a Magyar Történelmi Társulat hajdani elnöke 1879-ben: „Nem haladtunk előre a polgárosodott népek élén. Az egyetlen, amivel fölényünket tanúsítottuk, a magyar hadviselés volt... Ezzel alapítottuk meg államunkat, tartottuk fenn nemzetünket, vívtuk ki annyiszor elnyomott szabadságunkat s önállásunkat.”

Óriási és felbecsülhetetlenül hasznos munkát végez az Intézet Hadisírgondozó Irodája. Két világháború magyar katonasírjait igyekszik feltérképezni, megjelölni, méltó megmaradásukat biztosítani. Az ország határain túl is magyar katonatemetőket tudott, hála kitűnő nemzetközi kapcsolatainak, a megkötött kétoldalú egyezményeknek létrehozni a Doberdótól a Don-menti Rudkinóig. Számos család számára jelent bizonyosságot és kései megnyugvást, hogy az elesett családfő, családtag immár nem ismeretlen és jeltelen tömegsírbán nyugszik. Kitűnő az Intézet és a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság együttműködése is. Öröm, hogy ez a nagy múltú és minden bizonnyal nagy jövőjű intézmény belép a Magyar Örökség díjjal kitüntetettek sorába.

Katona Tamás